

Kwaliteitstandaarden opleidingsschool en academische opleidingsschool

Als advies (aan de HBO-RAAD) vastgesteld door het SAC (Sector Adviescollege Hoger Pedagogisch Onderwijs).

Met instemming besproken door de PO-Raad, door de MBO-Raad, na enige aarzeling door de VO-Raad.

Status: Richtlijn

Ter inleiding: terminologie

‘De opleidingsschool is een partnerschap van één of meer opleidingen voor leraren primair respectievelijk voortgezet onderwijs met één of meer scholen voor primair respectievelijk voortgezet onderwijs’. (bron: NVAO, *Toetsingskader opleidingsschool*, 3 maart 2009, pagina 5).

De term ‘opleidingsschool’ of ‘academische opleidingsschool’ heeft officieel betrekking op het samenwerkingsverband. In het dagelijkse spraakgebruik wordt ook de specifieke school voor primair voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs aangemerkt als ‘opleidingsschool’, respectievelijk ‘academische opleidingsschool’. In het onderhavige stuk worden de termen in deze laatste zin gebruikt. Het samenwerkingsverband wordt als zodanig benoemd.

A. Kwaliteitstandaarden 'opleiden in de school'

<p>Cultuur en visie Bestaat er op een specifieke opleidingsschool p.o./v.o./mbo en in het samenwerkingsverband een klimaat, waarin de inwijding in de cultuur van die school en van het onderwijs als geheel beschouwd wordt als een medeverantwoordelijkheid van de beroepssector zelf (primair of voorgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs)?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Studenten maken deel uit van de schoolgemeenschap p.o./v.o./mbo. • Studenten krijgen inzicht in het functioneren van de school voor p.o./ v.o./mbo als onderwijsinstelling. • Studenten krijgen inzicht in het eigen profiel van deze school voor p.o./v.o./mbo: levensbeschouwelijke ondergrond; identiteit en cultuur; pedagogische en onderwijskundige visie; organisatie en structuur, leerlingenzorg, kwaliteitszorg. • Studenten worden bewust gemaakt dat de school voor p.o./v.o./mbo in een cultureel-maatschappelijke omgeving staat en dat de wereld om de school heen van invloed is op het schoolleven. • Op een school voor p.o./v.o./mbo is een gekwalificeerde functionaris aangewezen die als taak/functie heeft om studenten op de werkvloer te begeleiden en die het gedrag van de aankomende leraar kan spiegelen aan de vereiste competenties, aan diens persoonskenmerken, diens overtuigingen en mentale modellen, diens diepere drijfveren en aan de beroepsethiek voor onderwijsgevend. • De begeleidende basisschool-/middelbare/mbo-schooldocent is medebeoordelaar voor een onderscheiden deel van het curriculum. • Minimaal 40% van het curriculum wordt verworven op of via de specifieke opleidingsschool voor p.o./v.o./mbo (eis OCenW). • Lerarenopleiding en werkveld hebben gezamenlijk de eindkwalificaties en de competenties bepaald, met als <i>basis</i> de bekwaamheidseisen zoals in.....geformuleerd door de Onderwijscoöperatie en opgenomen in de AMvB (van.....)
<p>Duurzame en stabiele infra-structuur Bestaat er op een opleidingsschool en in het samenwerkingsverband een structuur, waarin de inwijding in de cultuur van een specifieke school voor p.o./v.o./mbo en van het onderwijs in zijn totaliteit gestalte kan krijgen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tussen schoolbestuur, school voor p.o./v.o./mbo en lerarenopleiding zijn bindende en blijvende afspraken gemaakt over de actoren in het proces van opleiden in de school, over de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen en over facilitering. • Voor alle betrokkenen is het d.m.v. documenten volstrekt helder aan welke competenties de aankomende leraar in zijn ontwikkelingsfase moet voldoen en waar (en hoe) wélke competenties verworven moeten worden. • Tussen schoolbestuur, school voor p.o./v.o./mbo en lerarenopleiding zijn in documenten heldere afspraken gemaakt welk deel van het curriculum op of via de school voor p.o./v.o./mbo verworven wordt en welk deel op de lerarenopleiding.

<p>Onderwijskundig leiderschap</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het onderwijskundig leiderschap of de proceseigenaar ‘opleiden in de school’ in hbo, p.o., v.o. en mbo is in staat om betekenisvolle en waarden geladen allianties te smeden tussen lerarenopleidingen, schoolbesturen en scholen voor p.o./ v.o./mbo. • Het onderwijskundig leiderschap of de verantwoordelijke proceseigenaar ‘opleiden in de school’ in hbo, v.o., p.o. en mbo is in staat om de opleiding tot leraar p.o./v.o. /mbo inhoud, vorm en betekenis te geven over de schotten van de instellingen heen (ontschotting). • De onderwijskundige leider of verantwoordelijke proceseigenaar ‘opleiden in de school’ op een school voor p.o. /v.o./mbo heeft een belangrijke rol bij de inwijding van de toekomstige leraar in de cultuur van zijn school en in het garanderen van een betekenisvolle plek voor de student in zijn schoolorganisatie.
<p>Een systeem- en keten-georiënteerde organisatie Is de inwijding van een nieuwe generatie leraren ingebed in een systeem- en keten-georiënteerde organisatie?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De socialisatie van aankomende beroepsbeoefenaren is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van OCW, P.O.-Raad, V.O.-Raad, HBO-raad (Vereniging Hogescholen), Lerarenopleidingen, schoolbesturen en afzonderlijke scholen voor p.o. en v.o./mbo. • De verantwoordelijkheidsverdeling van bovengenoemde actoren is helder voor alle uitvoerenden.
<p>Professionalisering Zijn alle betrokkenen bij de begeleiding en beoordeling van aankomende leraren voldoende gekwalificeerd en zo niet, wordt er dan scholing georganiseerd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De begeleidende en mee-beoordelende p.o.-v.o.- en mbo-schooldocenten zijn/worden geschoold. • Van de hbo-docenten heeft 80%- 100% een hbo- of wo-master.
<p>Kwaliteitszorg Zijn de kwaliteitszorg en het kwaliteitszorgsysteem zichtbaar en herkenbaar voor interne en externe betrokkenen? Zijn de opbrengsten van ‘opleiden in de school’ onderzocht en wordt daarmee iets gedaan?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het begeleiden en mede-beoordelen van aankomende leraren is als taak/functie opgenomen in het taak/personeelsbeleid van de school voor p.o. en v.o./mbo. • Tijdens de duur van de subsidietoekenning wordt één/twee keer een audit afgenomen of een soortgelijk instrument ingezet om te bezien of de (door schoolbestuur, school voor p.o./v.o. /mbo en lerarenopleiding afgesproken) doelstellingen voor opleiden in de school gerealiseerd zijn. • Er is een jaarlijks opleidingsplan, gebaseerd op ‘plan, do, check, act’ of op een soortgelijk stramien.

B. Kwaliteitstandaarden 'academische opleidingsschool':

Specificaties voor 'academisch':

<p>Cultuur en visie Is er op een specifieke academische opleidingsschool (school voor p.o., v.o. of mbo), op de hogeschool en in het samenwerkingsverband sprake van een onderzoekende cultuur?</p>	<ul style="list-style-type: none">• Studenten en hogeschool- en p.o.-,v.o.- en mbo-docenten verrichten – in samenwerking en samenspraak met een lectoraat van een Hogeschool/ universiteit - praktijkgericht onderzoek, ter wille van:<ul style="list-style-type: none">○ de professionalisering van de student tot onderzoekende leerkracht;○ de kwaliteitsverbetering van het onderwijs aan déze kinderen en op déze school;○ de kennisvermeerdering en – spreiding m.b.t. het leren van kinderen/leerlingen in het algemeen;○ de ontwikkeling van het onderwijskundige profiel van de betreffende p.o., v.o.-,mbo-school en van de hogeschool.• Onderwijskundig-pedagogische situaties/problemen worden vanzelfsprekend als een vraagstelling geformuleerd; in literatuur en onderzoeksresultaten wordt gezocht naar mogelijke oplossingen en benaderingen.• Het praktijkonderzoek voldoet aan internationale standaarden. Het wordt verricht onder supervisie van een hbo-lectorat en/of universiteit.• Veranderingsprocessen in onderwijsinstellingen worden aangezet, aangestuurd en uitgevoerd, gespiegeld aan op wetenschappelijk gefundeerde opvattingen en overtuigingen.
<p>Duurzame in stabiele infra-structuur Is er op een academische opleidingsschool, op de hogeschool en in het samenwerkingsverband sprake van een onderzoek bevorderende structuur?</p>	<ul style="list-style-type: none">• Het stimuleren van een onderzoekende houding als onderdeel van de professionaliteit van een leraar is onderdeel van het personeelsbeleid (onderwerp in functioneringsgesprekken, scholing, bijhouden en gezamenlijk bespreken in teamvergaderingen van vakliteratuur).• Tussen het schoolbestuur, de school voor p.o., v.o., mbo en de lerarenopleiding is een convenant afgesloten, waarin de actoren, de taken, de verantwoordelijkheden, de bevoegdheden en de facilitering zijn benoemd en vastgelegd.• Studenten worden op de opleiding voorbereid op het doen van praktijkgericht onderzoek.• Bij de opzet en uitvoering van het praktijkgericht onderzoek wordt de student begeleid door een docent p.o/v.o./mbo en een lerarenopleider.• Er is een inhoudelijke samenhang en afstemming tussen de universiteit, het lectoraat van de hogeschool, het curriculum van de opleiding en de onderzoeksmatige activiteiten op de academische opleidingsschool.

<p>Onderwijskundig leiderschap Wordt er leiderschap getoond in het aansturen van deze processen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De onderwijskundige leider of de verantwoordelijke proceseigenaar ‘opleiden in de school’ van de p.o./v.o./mbo-school is/wordt begeleid in de vaardigheid en houding om de jaarlijkse resultaten van het praktijkgericht onderzoek op zijn school in te passen als bijdrage aan de schoolontwikkeling en aan de kennisvermeerdering en – spreiding m.b.t. het leren van kinderen in het algemeen. • De onderwijskundige leider of de verantwoordelijke proceseigenaar ‘opleiden in de school’ op een basisschool of school voor v.o./mbo draagt er zorg voor: <ul style="list-style-type: none"> ○ dat de start van een nieuwe onderzoekscyclus plaatsvindt op grond van een inventarisatie van de onderzoeksresultaten van het voorgaande jaar; ○ dat aan het eind van het schooljaar het uitgevoerde onderzoek geëvalueerd wordt en weer uitgangspunt is voor nieuw onderzoek. • De onderwijskundige leider of de verantwoordelijke proceseigenaar ‘opleiden in de school’ p.o./v.o./mbo/hbo is in staat (gesteld) om de visie óp en de resultaten van het profiel academische opleidingsschool uit te dragen in de buitenwereld (overheden, netwerken binnen de onderwijsstructuur, inspectie, p.o.-raad, v.o.-raad, mbo-raad, hbo-raad) en t.o.v. ouders/studenten/leerlingen. • De onderwijskundige leider of de verantwoordelijke proceseigenaar ‘opleiden in de school’ p.o./v.o./mbo zorgt voor draagvlak in het team voor het profiel academische opleidingsschool.
<p>Een systeem- en keten-georiënteerde organisatie. Is het praktijkonderzoek dat verricht wordt op de school voor p.o./v.o./mbo ingebed in een keten en een systeem (lerarenopleiding, onderzoekscentra, lectoraten, universiteiten)?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een systeem- en keten- georiënteerde samenwerking tussen alle actoren: schoolbestuur; hogeschool; school voor p.o./v.o./mbo; onderzoeks- en procesbegeleidende hogeschooldocenten; eventuele onderzoekscoaches/coördinatoren op de school voor p.o./v.o./mbo; eventuele (bovenschoolse) werkgroepen; schoolteam; directeur/procesbegeleider ‘opleiden in de school’; student; lector/universiteitsmedewerker/ trainers/docenten ‘onderzoeksvaardigheden’ • Het praktijkonderzoek op een specifieke academische opleidingsschool is onderdeel van de lectoraatsagenda van een hogeschool (of onderzoekscentrum). • Het format voor het praktijkgericht onderzoek is vastgesteld door het samenwerkingsverband. • De ‘academische opleidingsschool’ is ingebed in duurzame, structurele samenwerkingsverbanden tussen schoolbestu(u)r(en) en hogeschool.
<p>Professionalisering Zijn alle betrokkenen voldoende geschoold in het begeleiden van praktijkgericht onderzoek en in het zelf doen van praktijkgericht onderzoek?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De onderzoekbegeleidende hogeschool-, p.o.-, v.o.- en mbo- docenten zijn geschoold in het begeleiden van de student bij diens opzet, uitwerking en uitvoering van praktijkgericht onderzoek en in het zelf verrichten van praktijkgericht onderzoek.

<p>Kwaliteitszorg</p> <p>Worden de internationale standaarden voor praktijkgericht onderzoek geborgd?</p> <p>Wordt zichtbaar hoe de resultaten van het onderzoek bijdragen tot kwaliteitsverbetering van het onderwijs voor kinderen/leerlingen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een stroomdiagram of iets soortgelijks, waarin voor alle betrokkenen zichtbaar is hoe de activiteiten en de producten van onderzoekende studenten, hogeschool- en p.o./v.o./mbo-docenten of van een onderzoeksgroep/ lectoraatskring ingepast worden in het proces van team- en (hbo, p.o.-, v.o.-mbo-) schoolontwikkeling. • Het niveau van het praktijkgericht onderzoek wordt bepaald en geborgd door of onder supervisie van het lectoraat van de hogeschool of een universiteit. • Tijdens de duur van de subsidietoekenning wordt één/twee keer een audit afgenomen of een soortgelijk instrument ingezet om te bezien of de (door schoolbestuur, school voor p.o./v.o./mbo en lerarenopleiding afgesproken) prestaties voor de ‘academische opleidingsschool’ gerealiseerd zijn.
---	---

Dit document is schatplichtig aan tal van publicaties en aan talrijke presentaties op conferenties 'opleiden in de school'.

Enkele verwijzingen:

Bergen, Th., & Melief, K. & Beijaard, D., & Buitink, J. & Meijer, P., & Veen, K. Van. (2009) *Perspectieven op samen leraren opleiden*. VELON, SRL.

Bolhuis, S., Buitink, J. & Onstenk, J. (2010). *Leren door werken in de school. Achtergronden van opleiden in de school voor po en vo*. Den Haag: VSNU.

Geldens, J., Popeijus, H. L., Ruit, P., & Visser, L. (2012). Samen verantwoordelijk voor 'Samen opleiden'? De ontwikkeling van een zelfevaluatiekader om met elkaar de kwaliteit van die gedeelde verantwoordelijkheid te borgen. *VELON-tijdschrift voor lerarenopleiders*, 33(2), 18-24.

Popeijus, H. L., & Geldens, J. J. M. (Eds.). (2009). *Betekenisvol leren onderwijzen in de werkplekleromgeving*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Geldens, J., Ruit, P., Visser, L. & Popeijus, H. L. (2011). *Zelfevaluatiekader voor samen opleiden*. Helmond/Gouda: Kempelonderzoekscentrum/Driestar